

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΡΙΑΔΗΣ

1886 — 1935

Ο Αιμίλιος Ριάδης γεννήθηκε στην «Ώρη Σαλονίκης», όπως την αποκαλεί στα τραγούδια του, την Πρωτομαγιά του 1886.

Απ' τα παιδικά του ακόμα χρόνια φάνηξε η κλίση του στην ποίηση και στη μουσική, σύμφωνα δε με τις μαρτυρίες της μητέρας του, το μουσικό του ένστικτο φανερόταν και σ' αυτά τα παιδικά του παιχνίδια.

Τά πρώτα μουσικά μαθήματα του τα έδωσε ο Μακεδόνας μουσικός Δημ. Λάλας (μαθητής, φίλος και συνεργάτης του μεγάλου Βάγκνερ). Οι γονείς του όμως τον προόριζαν για κάποιο ηθικότερο επάγγελμα και έτσι μετέπεισε το Γυμνάσιο, τον στείλαν στον Πειραιά κοντά στον μεγαλύτερο αδελφό του για ν' ακολουθήσει το έμπορικό στάδιο.

Έκτός απ' αυτόν, υπήρξε και άλλος λόγος που ανάγκασε τους γονείς του ν' άσπρακρουν τον Αιμίλιο από την τουρκοκρατημένη τότε Θεσσαλονίκη και ο λόγος αυτός ήταν ότι ο Ριάδης ανακατεύθηκε ζωηρά στην ένθικασκευθερωτική κίνηση της εποχής εκείνης.

Ο Ριάδης, όπως ήταν άσημο, δεν μπόρεσε να περιοριστεί στους τέσσερις τοίχους του εμπορικού γραφείου, ούτε η άκοη του να θηλυθεί από τους θόρυβους του Πειραικού λιμανιού. Ξαναγύρισε στη Θεσσαλονίκη για να φύγει σε λίγο στο Μόναχο και να εισαχθεί στην έκει Μουσική Ακαδημία απ' την οποία και απέφοιτσε επίτυχώς στα 1910.

Ακολούθως πήγε στο Παρίσι για να συνεχίσει τις σπουδές του με τον Ροβέλ που τον ξεχώριζε λέγοντας: «ο ίδιος μου μαθητής μου, ο Έλληνας Ριάδης», ο δε Ντεμπουσσέ κρινότας τις πρώτες του συνθέσεις, έγραψε: «ο νεαρός Ριάδης με τα τραγούδια του αποδεικνύει πως είναι ένα από τα καλύτερα ταλέντα της γενιάς του».

Στά 1914 γυρίζει στη Θεσσαλονίκη που είχε ελευθερωθεί και ήταν πιά ελληνική. Γίνεται από τούς στυλοβάτες και πρωτεργάτες του νεοσυστάτου τότε Κρατικού Ώδειου και παραμένει μονίμως στη γενέτειρά του, προσφέροντάς της ό,τι μπορεί και σαν στοργικό παιδί της μένει πιστός ως την τελευταία πνοή του.

Δούλεψε στη Θεσσαλονίκη επί όλόκληρη εικοσαετία και με την πλατεία του έγκυκλοπαιδική μόρφωση φρόντιζε να φαίνεται ώφέλιμος και έμπρηστικός.

Ήταν σε θέση να έχει γνώμη και για ζητήματα έξω του κύκλου της μουσικής, της ποιήσεως ή γενικότερα της λογοτεχνίας. Ένω είχε εμφάνιση άριστοκρατική, ήταν και έμεινε πάντα ένας μοσέ. Ένω ήταν ένας τέλειος «εξέντιλεμαν» απέφυγε την κοσμικότητα.

Τις ώρες της αναπαυσεώς του τις περιόδους στούς περιπάτους του, στις έκδρομές του, και στην αγαπημένη

του αούλη του πατρικού σπιτιού, παρακολουθώντας τα λουλούδια του, τα δέντρα του, τα ζώα που έτρεφε, ακούοντας το κίμα να φλοιοβίζει και άπολαμβάνοντας τό έξαισιο όεαμα του κώλου της Σαλονίκης του, με τον γέρο Όλυμπο στο βάθος και τά υπέροχα ήλιοβασιλέματα.

Ή ψυχική του εγόνεια και ή άπλότητα του χαρακτήρα του τον έκαναν συμπαθή και αγαπητό.

Άγαπούσε τούς κλασσικούς, από δε τούς δημιουργούς της μουσικής τέχνης, ξεχώριζε πάνω απ' όλους τον θείο Μότσαρτ που τον πίστευε σαν την πιο αόθρημη και πηγαία συνθετική ιδιοφυία.

Λάτρευε τά νεύια και τη ζωή και τον τρόμο ο θάνατος, ίσως από πρέαίσηση του πρόωρου χαμού του.

Δέν βάζιζε, αίφνης, κάτω από τά ήλεκτροφόρα σύρματα των δρομιαν, για τον φόρο μήπως κοπεί ξαφνικά κανένα και πάβει ήλεκτροπληξία!

Κι όμως. Γιατί ακριβώς αγαπούσε τόσο τη ζωή και γιατί φοβότανε τον θάνατο, ο χάρος τού κομης τόσο πρόωρα το νήμα της ζωής του, σε μία έποχή που δεν είχε κλείσει καλά - καλά τά πενήντα του χρόνια, δηλαδή σε μιάν ήλικία που, ύστερα απ' αυτήν, οι περισσότεροι από τούς θάνατους δημιουργούς έγραφαν τα πιο ώριμα και όλόκληρα έργα τους.

Ο άκμαίος όργανισμός του αντίσταθηκε και πάλαψε γερά με τον χάρο, μα στο τέλος κάμφθηκε για να παραδοσει το κομρί του στα σπλάνα της αγαπημένης του Σαλονίκης, ένα άπόγευμα του Ίουλίου 1935.

Ο θάνατός του έδωσε τότε άσφομη σ' όλόκληρο τον τόπο της χώρας μας νάσχοληθεί με την προσωπικότητα του Ριάδη.

Τό έργο του — τό ποιητικό και τό μουσικό — είναι σημαντικό, όχι όμως και όσο θά έπρεπε διαβεβομένο και γνωστό στο πανελλήνιο. Παιήματα έγραψε πολλά, στο περισσότερο από τά όποια έβαλε και μουσική. Έγραψε επίσης διηγήματα, κριτικές, αναμνήσεις, που έμειναν σκόρπια σε περιοδικά και έφημερίδες και που θά μπορούσαν — νομίζω — με τό ένδιαφέρον και τη φροντίδα ειδικών, να συγκεντρωθούν, να ταξινομηθούν και νά έκδοθούν.

Θά παραθέσω, έτσι στην τόχη, ένα άπόσπασμα από την ποιητική του συλλογή: «Τό πέρασμα των δυο αγαπημένων». Μέσα στούς στίχους αυτούς ο αναγνώστης θα ίδει τί πλάτος δίνει ο Ριάδης στην άγάπη και πώς μταινει μέσα στο όραμα της Θεσσαλονίκης και συγχωνεύεται με την άγάπη για την πατρίδα του.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΡΙΑΔΗΣ

«Ψάλε μου Χριστοῦ τὰ Πάθια καὶ τὴ Σταύρωσίν Του, Καὶ τῆς Μαρίας τὰ παράπονα — τῆς Μάνας! Κ Ἐπειτα ψάλε μου μέσ' στὰ βάθεια μεσάνυχτα, τὰ μύρια Τάστέρια σάν τρεμοκοποῦν καὶ τὴν Ἀνάστασή Του, Γιατί ἡ φωνή σου εἶναι τῆ καὶ ἄπ' τῆς καμπάνας Πιότερο, κ' ἄπ' τῆ ἀρμόνιου γλυκολαλοῦσα, Κ εἶναι τα χρυσὰ κερτιά καὶ φλόγες ἀσημένιες Τοῦ λιβανιοῦ πού δρονοῦνται οἱ πλεξιίδες Μέσ' σὲ κάμαρες ἀψηλές, μαλακοκαπνισμένες, Κ εἶναι τα καμπαναριά, κλησίδες καὶ μοναστήρια Μέσα στὴ Σαλονικίη ».

Στὴ μουσικὴ ἡ κύρια συμβολὴ του εἶναι τὰ τραγοῦδια του — πολλὰ ἄπ' αὐτὰ ἀληθινὰ ἀριστουργήματα — ἀφθαστα σὲ ἀπλότητα καὶ χάρι, ἀλλὰ καὶ μὲ βαθεὶα ἐμνευση καὶ πλοῦτο ἠχητικῶν χρωμάτων. Δημιούργησε μ' αὐτὰ στὴν ἑλληνικὴ μουσικὴ ἓνα ξεχωριστὸ εἶδος, πῶς ὁ Σομπερτ στὴ γερμανικὴ μουσικὴ μὲ τὰ λίντερ του.

Ἡ μουσικὴ του εἶναι πρωτότυπη καὶ ἔχει τὴ σφραγίδα τῆς προσωπικότητός του, περιελίξει λεπτότατη εὐαισθησία, πληρότητα αἰσθητικῆς, αὐθόρμητη ἐμνευση, γνήσια ἑλληνικότητα καὶ ἰδιωτοπία.

Ἦξερε ν' ἀντιλεῖ ἀπὸ τῆ λαϊκῆ ψυχῆ ὅσο λίγος, πιστεύοντας στὴν ὁμορφίαν. Ἦταν Ἑλληνας ὡς τὰ τρίσβαθα ἐξ ψυχῆς του καὶ ἡ μουσικὴ του εἶναι ἀνάγκη τὴν εἰκόνα τοῦ ἑλληνικοῦ. Μὲ τὴν αἰθαντικότητα, τὴ στοχαστικότητα, τὴν τρυφερότητα καὶ τὴ δυναμικότητά του, πέτυχε νὰ δώσει στὴ μουσικὴ του μιὰν ἀναμφισβήτητη ἀνώτερη αἰσθητικὴ πληρότητα.

Τὸ ἔργο του πού ἐκπληρᾷ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ μακεδονικὴ ψυχῆ, ἀποπνέει βαθὺ ρομαντισμὸ, ἐμπροσιονισμὸ, ἐμπνέομενο ἀπὸ τὴν ἀπόλαυση καὶ τὴ νοσταλγία γιὰ τὴν πατρίδα του καὶ πιότερο γιὰ τὴν παλιὰ Σαλονικίη.

Ἀκόμα δεὰν ὁ Ριάδης ἐμνε στὸ Παρίσι, εἶχε γράψει ὁ Ντεμπουσσὸ τὰ ἐξῆς λόγια: «Ὅπως ὁ ζωγράφος Γκρέκο ἀνάμεσα στοὺς Ἰσπανούς, ἔτσι καὶ ὁ μουσικὸς Ριάδης ἀνάμεσα στοὺς Γάλλους ἀπέδειξε μὲ τὸ παραπάνω, χάρι στὶς τρεῖς συνθέσεις του, ὅτι εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς πῶ σπάνια προικισμένους τῆς γενιάς του».

Ὁ δὲ Ἄνρι Βοολὲτ γράφει: «Μέσα σ' ὅλα τὰ Βαλκάνια, ὁ Ριάδης διακρίνεται σάν ἓνας μεγαλοφυῆς συνθέτης καὶ ἡ μουσικὴ του δημιουργία εἶναι ἐξαιρετικῆς ὕψους καὶ γμάτης γνήσιου ἀνατολισμοῦ».

Ἡ μουσικολόγος κ. Σοφία Σπανοῦδη χαρακτηρίζει τὸν Ριάδη «ὡς μουσουργὸ ἐξῆχος εὐγενεῆς ράτσας».

Ὁ δὲ ἀκαδημαϊκὸς κ. Μανώλης Καλομοίρης, εἶπε κάποτε χαρακτηριστικὰ, ὅτι ζηλοῦει μερικὰ τραγοῦδια τοῦ Ριάδης καὶ θά ἦτανε εὐτυχῆς ἂν τὰ εἶχε στὸ ἐνεργητικὸ του.

Καὶ μόνον τὰ τραγοῦδια του εἶναι ἱκανὰ νὰ τοῦ χάρισουν τὴν ἀθανασία καὶ νὰ τὸν ἀναβεῖξουν σάν ἓνα ἀπὸ τὰ πῶ προικισμένα πνεύματα τῆς νεοελληνικῆς μουσικῆς δημιουργίας.

Ἀλλὰ ἡ μουσικὴ του παραγωγή περιλαμβάνει καὶ ἄλλα εἶδη. Ἐγράψε γιὰ δύο πιάνο τοὺς «Μακεδονικοὺς Ἰσκιούς» καὶ τοὺς «Βιβλικούς Χορούς». Σονάτες γιὰ πιάνο, καθὼς γιὰ βιολοντσέλλο καὶ πιάνο. Δυὸ κουαρτέτα ἐγχόρδων, τὸ «Ἰσπανικὸ Ἐμβατήριο», τὰ «Γιαπωνέζικα Παραβάν», τὸ «Προφητικὸ Τραγοῦδι», τὸ «Ἰνδικὸ Τραγοῦδι». Ἐγράψε μιὰ εἰσαγωγὴ καὶ τὰ Χορικά τῆς «Ἐκάβης», ὅπως ἐπίσης Ἰντερμέντζα καὶ μουσικὴ ὑπόκρουση στὸ θεατρικὸ ἔργο «Ὁ Ρικὲς μὲ τὸ τσοῦλοφι». Τέσσερις τραγοῦδιοὺς χοροῦς, τίς «Ἐλ-

ληνικὲς Χορωδίες» καὶ φωνητικὰ κουαρτέτα μὲ συνοδεία μικρῆς ὀρχήστρας. Ὑπάρχει ἐργασία του καὶ ἐπᾶνω σὲ δυὸ συμφωνίες καὶ δυὸ μελοδράματα.

Ἀνάμεσα στὸ μουσικὸ του ἔργο περιλαμβάνεται καὶ ἡ «Βυζαντινὴ Λειτουργία» του, πού, χάρι στὴν εὐγενεῆ φροντίδα τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτοῦτου Ἀθηνῶν, εἶδε πρὶν λίγο τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

Μὲ τὸ ἔργο αὐτὸ ὁ Ριάδης ἀνοίγει νέους δρόμους στὴν ἐξέλιξη τοῦ εἴδους αὐτοῦ γιὰτὶ κατάφερε — ἀκολουθώντας τὸ βυζαντινὸ μέλος καὶ ὕφος — νὰ δημιουργήσει πολυφωνικὴ μουσικὴ ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνεται ἡ συγχρονισμένη μουσικὴ αἰσθητικῆ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία τοῦ ἀπέμεινε τὸ Ἔθνικὸ Ἀριστεῖο Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν.

Πιστεύω πὼς ἐκπληρώνω ἐπιβεβλημένον χρέος πρὸς ἓνα μεγάλο δάσκαλο ἂν συντελέσω στὸ νὰ ὁποκινηθεῖ τὸ ἐνδιαφέρον γὰρ νὰ ἐκδοθεῖ καὶ δοθεῖ στὴ δημοσιότητα ὅλη ἡ μουσικὴ δημιουργία τοῦ Ριάδης, ὥστε νὰ γνωρισθεῖ καὶ ἐκτιμηθεῖ ἡ ἀξία τῆς.

Νομίζω ἐπίσης ὅτι καὶ τὸ Κρατικὸ Ὄρειο, τοῦ ὁποίου ἀπὸ τινος ἔχω τὴν τιμὴ νὰ προταταί, ὀφείλει νὰ ἐνδιαφερθεῖ γιὰ ἓναν ἐκλιπόντα συνεργάτη του πού μὲ τὴν ἀγλία καὶ τὸ κύρος του τὸ ἐλάμπρυνε ἐπὶ μιὰ ὀλόκληρη εἰκοσαετία, ἀλλὰ καὶ ἡ πόλη τῆς Θεσσαλονικῆς ὀφείλει νὰ τιμηθεῖ ἓνα τέκνο τῆς πού θεωρεῖται καὶ ἀναγνωρίζεται σάν ὁ μεγαλοφυέστερος Ἑλληὴν συνθέτης τραγοῦδιοῦ.

Καὶ ἐν ἐκείνῳ ζῶντας δὲν ἐπιζητοῦσε καὶ δὲν ἐπέδιωκε τὴν ἐκτέλεση τῶν ἔργων του, σὲ μᾶς μπαίνει σάν καθῆκον ἡ φροντίδα ὥστε τὸ ἔργο του νὰ διαδοθεῖ καὶ νὰ γνωρισθεῖ πλατεία, μὲ τὴν βεβαιότητα πὼς τὸ ἀναφέρωμα τῆς φήμης μουσουργοῦ τῆς φλέβας τοῦ Ριάδης, ἐξυψώνει τὸ μουσικὸ γόητρο τῆς Χώρας μας.